

شناخت شبکه رسانه‌های گسترده ایران در کشورهای عربی

به قلم [حمدی ملک](#) (/fa/experts/hmdy-mlk/)

۱۷ مارس ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/understanding-irans-vast-media-network-arab-countries

العربية (/ar/policy-analysis/fhm-shbkt-alalam-alayranyt-alwast-fy-aldwl-alrbytl/)

درباره نویسنده

[حمدی ملک](#) (/fa/experts/hmdy-mlk/)

دکتر حمدی ملک هموندیار انستیتو واشنگتن است و حوزه تخصصی‌اش شبه‌نظامیان شیعه است. او از پایه‌گذاران پلتفرم «شبه‌نظامیان زیر ذره‌بین» است که تحلیل‌های همه‌جانبه‌نگری درباره تحولات مربوط به شبه‌نظامیان مورد حمایت ایران در عراق و سوریه ارائه می‌کند. وی به دو زبان فارسی و عربی سخن می‌گوید و یکی از

تحلیل کوتاه

قرار گرفتن رسانه‌های مرتبط با ایران در لیست تحریم‌های آمریکا می‌تواند فعالیت‌های آنها را محدود کند اما اگر واشنگتن بخواهد به طور موثر با دستگاه تبلیغاتی رژیم ایران مقابله کند به یک استراتژی جامع‌تر نیاز دارد

در اکتبر گذشته دفتر کنترل دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری آمریکا [بجای نهاد ایرانی را تحریم کرد](#) (<https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1158>) چون برای اعمال نفوذ در انتخابات آمریکا و برانگیختن ناآرامی‌ها در این کشور اطلاعات مربوط به ثبت نام رای دهندگان آمریکایی را به دست آورده بودند. طبق گفته جان رتکلیف رئیس سابق اطلاعات و امنیت ملی عوامل ایرانی با هویت جعلی اعضای گروه ناسیونالیست‌های سفیدپوست طرفدار ترامپ (معروف به «پسرهای سربلند») ایمل‌های تهدیدآمیزی برای رای‌دهندگان دموکرات ارسال کردند. یکی از نهادهای درگیر در این کمپین خبرسازی «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» (IRTVU) بود که نه تنها بخش عمده‌ای از شبکه‌های تلویزیونی و سایر رسانه‌های تحت کنترل نیروهای نیابتی ایران در خارج از کشور را پشتیبانی کرده بلکه در ایجاد بسیاری از این شبکه‌ها نقش داشته اقدامی که همسو با مأموریت این اتحادیه به عنوان بازوی اصلی تبلیغات نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است.

در واقع فعالیت‌های خارجی «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» و نهادهای وابسته به آن از مدت‌ها قبل از این‌که در لیست تحریم‌های اخیر قرار گیرد به دلایلی فراتر از دخالت آن در انتخابات آمریکا مورد توجه دولت ایالات متحده قرار گرفته بود. استراتژی رسانه‌های تهران در خاورمیانه بخشی جدایی‌ناپذیر از تلاش این رژیم برای توجیه و پیشبرد سیاست توسعه‌طلبانه منطقه‌ای‌اش در میان مخاطبان گسترده است. مقابله با این استراتژی گذشته از تحریم سازمان‌های پرشاخ و برگ مثل «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» نیازمند اقدامات دیگری است.

شبکه رسانه‌محور مقاومت

«اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» که در سال ۲۰۰۷ تاسیس شد از سازمان‌های زیرمجموعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ایران است وزارتخانه‌ای که وزیر آن از معدود وزرای کابینه است که باید تایید رهبر جمهوری اسلامی را به دست آورد. این سازمان که

وظیفه‌اش انتشار روایت ضدآمریکایی و ضداسرائیلی در خاورمیانه است به عنوان چتری برای رسانه‌های «محور مقاومت» در سراسر منطقه عمل می‌کند. پشتیبانی مالی فنی و سازمانی این رسانه‌ها و آموزش پرسنل آنها به عهده این اتحادیه است. ضمن اینکه استراتژی واحدی را نیز برای آنها تعیین می‌کند.

تهران از مدت‌ها قبل از تشکیل این اتحادیه به دنبال تأثیرگذاری مستقیم بر افکار عمومی در خارج از ایران بوده است. بخش بین‌الملل صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در پیوند نزدیک با سپاه قدس شبکه‌های متعدد خبری به زبان‌های گوناگون ایجاد کرد از جمله راه‌اندازی تلویزیون ماهواره‌ای العالم به زبان عربی. اما این تلاش‌های صدا و سیما تحت‌الشعاع استراتژی‌های رسانه‌ای سایر کشورها به ویژه قطر و عربستان سعودی قرار گرفت و باعث شد که رژیم در واکنش به آنها به فکر ایجاد اتحادیه بیفتد.

امروزه «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» بیش از ۲۱۰ رسانه وابسته در سی و پنج کشور دارد که بیشتر آنها در خاورمیانه اند و شامل کانال‌های تلویزیونی ماهواره‌ای ایستگاه‌های رادیویی وبسایت‌های خبری آژانس‌های خبری مراکز آموزشی شرکت‌های تولید رسانه‌ای و مراکز پژوهشی است. اتحادیه به وسیله سه نهاد ساختاری فراگیر اداره می‌شود:

شورای عالی اتحادیه این شورا سیزده عضو دارد و شامل دبیرکل و دو معاون اوست. رئیس فعلی شورا مضر البکاء مدیرکل شبکه تلویزیونی «الغدیر» متعلق به سازمان «بدر» در عراق است.

دبیرخانه عمومی این بخش در تهران قرار دارد و ریاست آن به عهده علی کریمیان است که یک روحانی نزدیک به دفتر رهبری است جایی که استراتژی‌های سپاه پاسداران تعیین و بر آنها نظارت می‌شود. معاون او ناصر أخضر (معروف به ابومصطفی) مدیر سابق برنامه‌های شبکه تلویزیونی «المنار» حزب‌الله لبنان است. أخضر اکنون مسئول تنظیم استراتژی رسانه‌ای برای شورشیان حوثی یمن و اصلی‌ترین عامل ارتباطی بین آنها با حزب‌الله و ایران است. او آنچنان نقش مهمی دارد که در گفتگوهای صلح یمن که در سال ۲۰۱۵ در ژنو برگزار شد هیئت حوثی‌ها را همراهی می‌کرد.

کمیته‌های دائمی این کمیته‌های متنوع نظارتی شامل کمیته مذهبی کمیته سیاسی و خبری کمیته آموزشی کمیته فنی و بخش برنامه‌ها و کمیته رادیویی است.

استراتژی اتحادیه اسلامی در عراق و لبنان

فعالیت‌های اتحادیه بیشتر در عراق و لبنان متمرکز است. استراتژی افکار عمومی ایران در این دو کشور بیانگر رویکرد سیاسی و نظامی ایران در آنجاست. حزب‌الله مسئولیت پروژه‌های این اتحادیه را در لبنان به عهده دارد و یک سازمان مادر به نام «اتحادیه رادیو و تلویزیون عراق» از رسانه‌های متعددی که متعلق به نیروهای شبه نظامی عراقی است حمایت می‌کند.

حمید الحسینی رئیس اتحادیه یادشده یک روحانی عراقی است و ارتباط تنگاتنگی با دفتر رهبری در ایران دارد. بر اساس گفتگوهای نگارنده با منابع موثق در دولت عراق الحسینی به افراد حلقه نزدیک خود گفته که از سرداران سپاه پاسداران است رابطه او با سپاه از وقتی شروع شد که در دوران حکومت صدام از عراق گریخت. این اتحادیه در زمینه تأسیس و تداوم فعالیت بسیاری از رسانه‌های عراقی متعلق به شبه نظامیان مورد حمایت ایران از جمله شبکه‌های تلویزیونی «الاتجاه» (با مدیریت کتائب حزب‌الله) «العهد» (با مدیریت عصائب اهل الحق) «النجباء» (با مدیریت حرکت حزب‌الله النجباء) و «البینه» (با مدیریت سرایا الجهاد) نقش داشته است.

مدل کار در لبنان فرق می‌کند. در آنجا حزب‌الله بر همه فعالیت‌های «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» نظارت دارد از جمله گسترش رسانه‌های غیر لبنانی مثل تلویزیون «المسیره» متعلق به حوثی‌ها که از ضاحیه در حومه جنوبی بیروت پخش می‌شود. نهادهای دیگری که مستقیماً به وسیله اتحادیه ایجاد شده‌اند نیز به همین ترتیب در ضاحیه مستقرند و به دست حزب‌الله اداره می‌شوند از جمله «واحد آموزش رسانه‌ای اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» آژانس خبری «یونیوز» (U-News) و «واحد پژوهش و توسعه اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» (U-feed).

چرخش به سمت شبکه‌های اجتماعی

سیاست فشار حداکثری دولت ترامپ تأثیر قابل توجهی بر استراتژی رسانه‌ای و تهاجمی ایران در منطقه داشت. از قرار گزارش‌ها اعضای «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» تحت فشار مالی قرار دارند و چند شبکه تلویزیونی که از سوی بخش بین‌الملل صداوسیما اداره می‌شوند به خاطر عدم پرداخت بدهی‌های خود به اپراتورهای ماهواره‌ای مجبور شده‌اند پخش برنامه‌های خود را در سال ۲۰۲۰ متوقف کنند (به عنوان مثال یوتل‌ست در ماه می گذشته از ارائه خدمات به شبکه عربی «الکوثر» خودداری کرد).

با این حال حزب الله لبنان و شبه نظامیان عراقی منابع درآمد محلی خود را دارند بنابراین آنها با وجود فشارهای مالی توانسته‌اند همچنان به فعالیت خود ادامه دهند. بعید به نظر می‌رسد که تحریم اتحادیه در ماه اکتبر از سوی آمریکا به خودی خود بتواند تأثیر مهمی بر پروژه‌های این سازمان بگذارد چرا که وزارت خزانهداری آمریکا سازمان‌های مهم مرتبط مانند «اتحادیه رادیو و تلویزیون عراق» را نادیده گرفته است. البته این اقدام ایالات متحده می‌تواند تا حد زیادی مانع مشارکت «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» در گفتگوهای رسانه‌ای اروپا-مدیترانه و مجامع بین‌المللی مشابه شود. اما بعید است که صرفاً با تحریم چنین سازمان‌هایی بتوان مأموریت آنها را برای تحریک احساسات ضدآمریکایی یا توسعه استراتژی ایران در منطقه کاملاً خنثی کرد.

یکی از دلایل آن این است که شبه نظامیان مورد حمایت ایران برای جلب توجه مخاطبان خود به روش‌های بسیار ارزان‌تری متوسل می‌شوند. به عنوان مثال نیروهای نیابتی عراقی اخیراً فعالیت‌های خود را در شبکه‌های اجتماعی مثل پیام رسان «تلگرام» افزایش داده‌اند. آنها فضاهایی ایجاد کرده‌اند که در آن افراد (به ویژه جوانان) می‌توانند درباره ایدئولوژی‌های اسلام‌گرا و احساسات ضدآمریکایی بحث و تبادل نظر کنند. ضمن این‌که آنجا محلی برای انتشار اعلامیه‌ها و نیز سازماندهی فعالیت‌های مربوط به شبه نظامیان است. برخی از گروه‌ها نیز در شبکه‌های اجتماعی «کانال‌های خبری» ویژه‌ای ایجاد کرده‌اند که هدفش پخش اطلاعات نادرست علیه ایالات متحده و دولت عراق است. آنها علاوه بر پخش گزارش‌هایی درباره حمله به پایگاه‌ها و منافع آمریکا

(<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/attributing-erbil-attack-role-open-source-monitoring>) در عراق به استخدام جوانان عراقی می‌پردازند تا برای آنها تصاویر و اطلاعات مربوط به جابجایی نیروهای آمریکایی

(<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/attributing-erbil-attack-role-open-source-monitoring>) در سرتاسر

عراق را ارسال کنند. این افراد تحت عنوان «هسته سایه» عمل می‌کنند. آنها همچنین از تلگرام برای سازماندهی فعالیت‌های مخفیانه با هدف خاموش کردن صداهای مخالف با سیاست‌های توسعه‌طلبانه ایران در عراق و نیز خرابکاری و آتش زدن کلوپ‌های شبانه (نایت کلاب‌ها) فروشگاه‌های مشروبات الکلی ایستگاه‌های شبکه‌های تلویزیونی رقیب و دفاتر احزاب سیاسی استفاده می‌کنند. به طور خلاصه هر سیاستی که بخواهد با هدف مقابله با دستگاه پروپاگاندای منطقه‌ای ایران طراحی شود باید شیوه‌های قدرتمندی را که گروه‌های طرفدار ایران برای سوءاستفاده از شبکه‌های اجتماعی به کار می‌گیرند در نظر داشته باشد.

در مقابله با نهادهای رسانه‌ای سنتی نیز اقداماتی لازم است. به طور خاص دولت آمریکا باید «اتحادیه رادیو و تلویزیون عراق» را که از سازمان‌های زیرمجموعه «اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی» است و به رسانه‌های متعلق به شبه‌نظامیانی خدمات ارائه می‌دهد که در لیست تحریم ایالات متحده قرار دارند (مثل کتائب حزب الله عصاب اهل‌الحق و حزب الله النجباء) تحریم کند. این گروه‌ها بارها مرتکب نقض حقوق بشر شده‌اند (از جمله آدم‌ربایی و کشتن معترضان عراقی) و سپس با استفاده از رسانه‌های خود به دروغ این جنایت‌ها را به احزاب ناشناخته یا ایالات متحده نسبت داده‌اند. آنها همچنین به دنبال تخریب موقعیت مصطفی‌الکاظمی نخست‌وزیر عراق هستند. بر اساس گفته یکی از تحلیل‌گران شبکه‌الاتجاه: «یک محور منطقه‌ای وجود دارد که ناچار شد نخست‌وزیری کاظمی را بپذیرد. حالا پس از کنار رفتن ترامپ این محور موضع خود را تغییر می‌دهد و فرش را از زیر پای کاظمی می‌کشد.»

به علاوه از آنجا که سیاست اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی حفظ شبکه‌ای نامحسوس از رسانه‌هایی است که نیروهای نیابتی عراق اداره می‌کنند مقامات آمریکایی باید تحریم چندین شبکه تلویزیونی وابسته به این اتحادیه ایستگاه‌های رادیویی وبسایت‌ها و سازمان‌های مرتبط با آن را در منطقه در نظر بگیرند. این تحریم‌ها همچنین باید بخش بین‌الملل صداوسیما جمهوری اسلامی را نیز شامل شود. این بخش نقش مهمی در انتشار محتوای گمراه‌کننده و ترویج خشونت علیه نیروهای غربی و شخصیت‌های منطقه‌ای دارد که مخالفت خود را با مداخلات ایران در امور کشورهایشان بیان می‌کنند.

حصدی ملک از همکاران انستیتو واشنگتن و از نویسندگان پژوهشی با عنوان «سربلند اما سرکش: آینده بسیج مردمی در عراق» است که

در سال ۲۰۲۰ ز سوی انستیتو منتشر شده است. ❖

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

۱۱ فوریه ۲۰۲۲

◆
Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

۱۱ فوریه ۲۰۲۲

◆
Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

۹ فوریه ۲۰۲۲

◆
Matthew Levitt

[\(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران

[\(fa/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/\)](#) کشورهای حاشیه خلیج فارس

[\(fa/policy-analysis/lbnan/\)](#) لبنان

[\(fa/policy-analysis/raq/\)](#) عراق

